

Beslutningsforslag nr. B 46. Fremsat den 10. marts 1982 af Tinning (VS) og Marianne Bentsen-Pedersen (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om reform af Statens Uddannelsesstøtte (SU)

Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag vedrørende en reform af Statens Uddannelsesstøtte (SU) efter følgende retningslinjer:

1. Lovens område: Statens Uddannelsesstøtte skal omfatte alle uddannelsessøgende over 16 år samt alle uddannelsessøgende ud over den obligatoriske undervisningspligt.

2. Uddannelsesstøttens omfang og form: Det tilsigtes, at uddannelsesstøtten på længere sigt tildeles udelukkende i form af stipendier.

Som en midlertidig ordning opereres der med følgende støtteformer:

- a. Stipendier.
- b. Statslån, som er rentefrie i studietiden, og som er lavt forrentede efter endt studium.

For uddannelsessøgende *under 18 år* ydes støtten udelukkende i form af stipendier. Der skelnes mellem hjemmeboende, som kan få 23.000 kr., og udeboende, som kan få 30.000 kr. og et forhøjet boligtilskud.

For uddannelsessøgende *over 18 år* ydes et samlet rådighedsbeløb på 45.000 kr., som er blevet skønnet til at kunne dække de absolut minimale leveomkostninger. Der skelnes mellem hjemmeboende, som kan få 23.000 kr. i stipendier og 22.000 kr. i statslån, og udeboende, som kan få 30.000 kr. i stipendier og 15.000 kr. i lån samt evt. forhøjet boligstøtte.

Uddannelsesstøtten kan oppebæres i en periode, der svarer til de faktiske studietider under normale forhold, for længerevarende uddannelser dog normalt højst 10 år.

Herudover er der ingen restriktioner eller gradueringer af støtten efter alder, forældreindkomst, uddannelsesform eller lignende, bortset fra en overgangsperiode for de uddannelsessøgende under 18 år, jfr. punkt 7 nedenfor om overgangsordning.

3. Dyrtidsregulering (løbende) af støtten: Det samlede rådighedsbeløb dyrtidsreguleres løbende. Den dyrtidsregulerede stigning lægges udelukkende på stipendieandelen, jfr. punkt 2 ovenfor.

Egenindtægts- og formuegrænserne, jfr. punkt 4 nedenfor, forhøjes i takt med dyrtiden.

4. Egenindtægtsgrænser og -formuegrænser: Den samlede tilladte egenindtægt fastsættes til maksimalt 55.000 kr. inkl. stipendier, men ekskl. statslån. Indtægt herudover tilbagebetales til staten, evt. i form af en gradueret tilbagebetaling.

Egenformuegrænsen sættes til 45.000 kr., således at formue herudover regnes som indtægt.

Egenindtægtsgrænserne og -formuegrænserne dyrtidsreguleres løbende, jfr. punkt 3 ovenfor.

5. Forholdet til andre sociale ydelser: Uddannelsesstøtten tilsigter kun at dække de absolut minimale leveomkostninger for en person. Det forudsættes derfor, at de uddannelsessøgende er ligestillede med andre befolkningsgrupper i forhold til adgang til øvrige sociale ydelser m.m. Således kan nævnes bistandshjælp, barselhjælp, støtte til børn, hjælp under alvorlig sygdom, invaliditet m.m. efter gældende regler for andre sociale grupper.

6. Tilbagebetaling af statslån under arbejdsløshed m.m.: Alle ydelser i forbindelse med tilbagebetaling af statslån i arbejdsløshedsperioder eller perioder, hvor indkomsten af andre grunde ligger under den maksimale dagpengesats, bortfalder.

Ydelserne og påføring af renter genoptages først, når den pågældende igen har fået

arbejde, eller når den unormale situation er overstået. Staten »dækker« ydelserne i den særlige periode.

7. Overgangsordning: Det forudsættes, at der etableres en overgangsordning for de grupper, der har påbegyndt uddannelse under

tidligere ordninger før denne ordnings ikrafttræden, således at en række af de problemer, som denne ordning tilsigter at afskaffe, imødegås også for disse grupper.

Det bør tilstræbes, at den her foreslåede ordning træder i kraft fra 1. januar 1982.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Dette forslag svarer i sine principper til beslutningsforslag nr. B 119, fremsat den 25. marts 1980 af medlemmer af venstresocialisterne og socialistisk folkeparti (se Folketingstidende 1979-80 2. samling, forhandlingerne sp. 7170 og 8305 samt tillæg A sp. 5051), og som kom til første og eneste behandling den 23. april 1980. Der er imidlertid tale om en ajourføring af alle sats og grænser i forslaget som følge af prisudviklingen siden og den yderligere forværring af de uddannelsessøgendes situation. Siden VS og SF sidst fremsatte forslaget, er det blevet erkendt bredt, og senest også i regeringen, at de uddannelsessøgendes økonomiske og sociale vilkår er mildest talt uholdbare.

1. *Gældsproblemerne* er steget kolossalt både for de nye kandidater og især for dem, der er på vej i systemet. Gældsbeløbene ligger efterhånden på op mod de 100.000 kr. i gennemsnit, og gældsbyrder på 150-200.000 kr. er langtfra ualmindelige. Dette bevirker, at de månedlige ydelser for de nyuddannede ofte vil ligge på fra 1.500 kr. til op mod 3.000 kr. Det siger sig selv, at flere og flere ikke kan betale, bl.a. på grund af den høje arbejdsløshed for de nyuddannede, og staten må overtage flere af forpligtelserne for de statskautionserede lån. Allerede nu må staten indfri forpligtelser svarende til over 100 mill. kr., og det forventes at stige til over 300 mill. kr. i løbet af de nærmeste år. Samtidig har man strammet praksis omkring tilbagebetalingerne og ved overgang af lånene til Hypotekbanken.

Alt dette foreligger veldokumenteret. I undersøgelser fra de uddannelsessøgendes organisationer, i studiesociale undersøgelser fra Københavns universitet og andre universiteter og så tidligt som i en skrivelse af 30. august 1979 gjorde undervisningsministerens rådgivende organ på området, rådet for uddannelsesstøtten, opmærksom på forholdene og perspektiverne. Og siden hen har også især de akademiske fagforeninger, bl.a. Dansk Jurist- og Økonomforbund og Akademikernes Centralorganisation, gjort opmærksom på situatio-

nen. Akademikernes Centralorganisation bl.a. i en skrivelse til undervisningsministeren af 18. september 1981, som der, så vidt vides, ikke endnu er kommet noget svar på.

2. *Udhulingen af uddannelsesstøtten* er fortsat støt. Reguleringerne følger langtfra med den reelle prisudvikling, og hertil kommer jo de forskellige finanspolitiske stramninger, devalueringer, skatte- og afgiftsforhøjelser osv. gennem de senere år. Specielt for de uddannelsessøgende er situationen yderligere forringet derved, at det efter den nye lovs ikrafttræden næsten har været umuligt at få bistandshjælp i sommerferien, når det ikke var muligt at finde et sommerferiejob. Selv om undervisningsministeren nu erkender, at støtten langtfra kan dække alle årets 12 måneder, og at man principielt burde kunne få bistandshjælp i denne situation. Dette blev påpeget allerede inden vedtagelsen af loven i sin tid og bl.a. i bemærkningerne til det tidligere fremsatte forslag fra 1980.

Erhvervsarbejdet indtager som følge af den elendige støtte og risikoen ved de mange banklån den helt dominerende plads i de uddannelsessøgendes finansiering af deres leveomkostninger. Danmarks Statistik anslog i 1978 i forarbejderne til loven, at erhvervsarbejdet androg ca. $\frac{3}{4}$ af de uddannelsessøgendes indkomster, og det er næppe blevet mindre siden da. Men samtidig er det på grund af forværringen af arbejdsløshedssituationen blev sværere at få et job.

Resultatet er alt i alt, at studietiden forlænges, flere og flere falder fra studierne, og at mange afholder sig fra at påbegynde en uddannelse, bl.a. fordi man så ikke kan få understøttelse eller bistandshjælp. Det er således dokumenteret i undersøgelser, bl.a. fra Københavns universitet, at den sociale skævhed i adgangen til uddannelserne er øget kraftigt de senere år.

VS og SF ønsker på lang sigt en egentlig uddannelsesløn, der dækker de faktiske leveomkostninger, idet uddannelse bør betragtes som en samfundsmæssig aktivitet. Dette forslag er ikke et forslag om uddannelsesløn, men er tænkt som et

F.t. beslutn. vedr. Statens Uddannelsesstøtte

skridt i retning herimod. Det væsentlige for VS og SF i den aktuelle situation er at få afskaffet banklånene og få forhøjet rådighedsbeløbet (dog således, at lånebeløbet ikke stiger). Siget med forslaget er selvsagt at støtte de uddannelsessøgendes kamp og aktiviteter for bedre sociale og økonomiske vilkår. De uddannelsessøgende fører på linje med andre grupper, først og fremmest lønarbejderne, en kamp mod krisen og dens virkninger. En opfyldelse helt eller delvist af de uddannelsessøgendes krav vil også kunne betyde, at de uddannelsessøgende i højere grad ville kunne præstere et studiearbejde, som kom bredere befolkningsgrupper til gavn. Tiden til og mulighederne for kritisk at fordybe sig i forskelligt stof og emner, der ikke er direkte eksamensrelevante, bliver også forringet som følge af den dårlige SU. (For en yderligere argumentation og dokumentation skal henvises til bemærkningerne til beslutningsforslag nr. B 119 fra 1980).

Bemærkninger til de enkelte punkter i forslaget

Ad 1

Det forudsættes, at EFG-lærlingene i samarbejde med fagbevægelsen tilkæmper sig en egentlig løn på basisåret, fagets mindsteløn, og at det altså sker gennem overenskomst, hvorfor EFG-lærlingene ikke er omfattet af dette forslag direkte. Dette gælder også andre grupper af uddannelsessøgende, som går på uddannelser med en egentlig lønordning, f.eks. sygeplejerskeuddannelsen, idet det forudsættes, at lønningerne svarer til fagets mindsteløn. Alle andre uddannelsessøgende over det fyldte 16. år, eller som har forladt den obligatoriske folkeskoleundervisning, er omfattet af ordningen. Den kommunale ungdomsydelse forudsættes at bortfalde for de uddannelsessøgende, idet den har vist sig helt utilstrækkelig og er blevet administreret forskelligt i de enkelte kommuner, og bør i givet fald forbedres for de grupper af ikke-uddannelsessøgende, der er omfattet af ungdomsydelsen. Også visse uddannelser, der i dag ikke er omfattet af loven om SU, bør i videst muligt omfang indtages (f.eks. visse ikke anerkendte uddannelser m.v.).

Ad 2

Forslagsstillerne har ud fra et skøn over de absolut minimale leveomkostninger foreslået rådighedsbeløbet (stipendier og statslån) til 45.000 kr. for de over 18-årige. Det er krav, som er accepteret bredt i de uddannelsessøgendes bevægelse. Der henvises i øvrigt til punkt 3 om løbende regulering

af støttesatserne. Beløbet på de 45.000 kr. skulle bringe det disciplinerende erhvervsarbejde noget ned og skulle også kunne afhjælpe nogle af de uheldige virkninger i forhold til arbejdsløshedssituationen på arbejdsmarkedet.

Det forudsættes, at der på længere sigt kun bliver tale om stipendier, men i en overgangsfase opereres der med statslån. Disse skal være rentefrie i studietiden og lavtforrentede med en fast lav rente efter studiets afslutning. Der ydes kun stipendier til dem under 18 år, idet det må anses for uheldigt at tvinge unge til at oprette lån så tidligt med udsigt til mange års uddannelse og deraf følgende stor gældsætning. Det ville givet også afholde mange fra at tage uddannelse, og det er netop på dette trin, at den sociale slagside sætter kraftigt ind i forhold til rekrutteringen til uddannelse.

Der er opretholdt en skellen mellem hjemme- og udeboende, dels fordi der givet er visse »økonomiske stordriftsfordele« ved at bo hjemme, og dels fordi forslagsstillerne gerne ser, at unge, der ønsker det, skal have mulighed for at flytte hjemmefra allerede i 16-årsalderen. Forslagsstillerne mener, at det er modnende og godt for de unge at kunne komme hjemmefra og selv kunne tage stilling til en række af de dagligdags problemer. Forskellen på de 7.000 kr. er bl.a. sat ud fra den årlige maksimale husleje i ungdomsboligerne.

For de uddannelsessøgende over 18 år opretholdes en skellen mellem hjemme- og udeboende, men kun med hensyn til stipendieandelen, idet rådighedsbeløbet for alle er 35.000 kr., uden graduering for forældreindtægt, alder, uddannelse el.lign.

Støtten skal normalt kunne oppebæres i en periode svarende til den faktiske studietid, dog normalt højst 10 år for langvarige studier. Der kan dog dispenseres herfor i særlige tilfælde, og det forudsættes, at det fortsat er lokale stipendienævn, der forvalter administrationen af reglerne. Der skal endvidere kunne dispenseres for særlige forhold (studenterpolitisk aktivitet, barsel, sygdom m.m.).

I øvrigt skal der ikke som følge af de forhøjede satser ske nogen som helst form for studiestraining, hverken hvad angår indhold eller studietider m.m.

Ad 3

I den nugældende form er dyrtidsreguleringen, især efter de seneste indgreb, yderst kritisabel, og det forudsættes, at der sker en løbende fuld dyrtidsdækning samt evt. »velstandsregulering«. Alle grænser reguleres løbende.

Ad 4

Principielt må erhvervsarbejde ved siden af studierne undgås, og dette forslag tilstræber da også at bringe det klækkeligt ned. Men så længe der kun opereres med en støtte, der kan dække de absolut minimale leveomkostninger, og ikke en uddannelsesløn, må der være mulighed for anden indtægt ud over støtten, og der kan heller ikke foretages en præcis beregning af dette minimale leveniveau, som vil svinge for forskellige personer, efter hvilken bolig man har, hvor man bor i landet osv. Derfor må egenindtægtsgrensen være noget højere end rådighedsbeløbet. Den er her sat til 55.000 kr. inkl. stipendier, ekskl. statslån, hvorfor den totale ramme vil kunne komme noget højere op (når lånet lægges oveni). Herfra skal så modregnes skat.

Man kunne hæve grensen endnu mere, hvad der ud fra visse synspunkter kunne være rimeligt, men for at søge at bringe erhvervsarbejdet noget ned har forslagsstillerne valgt at lægge grensen ved de 55.000 kr. Det bør så overvejes, om der bør lægges »et bælte« på f.eks. 5.000 kr. over de 55.000 kr., hvor man ikke skal betale det fulde beløb tilbage, bl.a. fordi det kan være vanskeligt at »ramme« en præcis indkomst.

Overstiger den uddannelsessøgendes indtægt egenindtægtsgrensen, betales således en del af stipendiet tilbage.

Ad 5

Ved gennemførelsen af den her foreslåede SU-reform er der selvsagt ikke taget højde for alle problemer, der kan opstå for uddannelsessøgende på linje med andre befolkningsgrupper. Derfor bør de uddannelsessøgende være omfattet af nøjagtig de samme regler og muligheder som andre befolkningsgrupper i forhold til det sociale apparat. I dag er de uddannelsessøgende i vidt omfang afskåret fra det sociale sikringsystem.

I forhold til adgangen til arbejdsløshedsunderstøttelse løses dette problem først ved indførelsen af en reel uddannelsesløn, idet de studerende da opfattes som heltidsstuderende. Indtil da må der være adgang til understøttelse inden for rammerne af egenindtægtsgrensen, fortrinsvis ved arbejdsløshed i den periode, hvor institutionerne er lukkede på grund af sommerferie, ligesom der bør overvejes deltidsskoleundervisning for studerende med meget fast tilknytning til arbejdsmarkedet.

Hvad angår forholdene omkring studerende

med børn, må det understreges, at der i barselperioden må gives den studerende fuld orlov, hvorefter der må gives fuld dækning via øvrige støttesystemer. I øjeblikket er forholdene omkring barselperioden yderst kritisable, hvorfor der i øvrigt må tages initiativ til at forbedre karene for alle i barselperioden. Som konsekvens af, at uddannelsesstøtten kun dækker minimumsbeløbet for *en person*, må der ydes fuld dækning for børn også efter barselperioden.

Ad 6

Da der inden for disse samfundsmæssige rammer ikke sikres de uddannelsessøgende arbejde efter endt uddannelse, må der tages højde for en evt. arbejdsløshed i betingelserne for afviklingen af de statslån, der tages i studietiden. Særlig slemt er det for færdiguddannede, der går lige ud i arbejdsløshed efter endt uddannelse, idet de kun får dimittendsatsen på grund af manglende anciennitet. Med i billedet hører også, at begyndelseslønnene er meget lave. Da arbejdsløshed ikke er selvfor skyldt, er det derfor rimeligt at staten træder til, således at ydelser og rentetilskrivning bortfalder i arbejdsløshedsperioden. Endelig skal påpeges problemet med, at mange studerende efter endt studietid enten tvinges til at tage arbejde uden for deres fagområde til lavere løn eller får en lav begyndelsesløn. Det er derfor foreslået, at det ikke kun er i arbejdsløshedsituationer, men også i andre tilfælde, hvor indkomsten kommer under den maksimale dagpengesats, at staten træder til og dækker ydelserne.

Ad 7

Det er indlysende nødvendigt med en overgangsordning i forhold til den nuværende elendige situation, som mange uddannelsessøgende trækkes med. Som nævnt er der for store grupper kolossale problemer med tilbagebetaling af de store lånebyrder. Det foreslås derfor, at reglerne i punkt 6 også gælder i forhold til lån optaget under den tidligere ordning. Det må overvejes at indføre en speciel overgangsordning for grupper af uddannelsessøgende, som kan forventes at skulle studere i lang tid fremover, således at deres tidligere banklån konverteres til statslån. Det forudsættes endelig, at alle går ind under det nye system for resten af deres studietid fra ikrafttrædelsesdatoen for den her skitserede ordning, uanset hvor længe de pågældende har studeret.